

О. Музика,
здобувач ОС «магістр»
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського
O. Muzyka,
master's student
Vinnytsia Mykhailo Kotsubynsky State
Pedagogical University

УПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В АРТ-ОСВІТІ

IMPLEMENTATION OF TECHNOLOGIES OF ART AND CREATIVE DEVELOPMENT OF PRESCHOOL CHILDREN IN ART EDUCATION

***Анотація.** У статті розглянуто технології художньо-творчого розвитку дітей, які використовуються в артосвіті дітей дошкільного віку й практичні рекомендації щодо їхнього застосування; представлено методичні рекомендації до організації мистецького простору в закладі дошкільної освіти; розкрито алгоритм мистецької взаємодії педагога й дітей під час художньо-продуктивного образотворення; означено вектори роботи з педагогами та описано рефлексійний підхід з метою реалізації технології образотворення в освітньому процесі закладу дошкільної освіти. Запропоновано альтернативні орієнтири супроводу мистецької діяльності дітей дошкільного віку, зокрема – супровід-співробітництво та супровід-ініціювання, а також орієнтація вихователів на застосування діяльнісно-пошукової моделі організації артосвіти.*

***Abstract.** The article provides some imaging technologies in the art world of preschool children and practical recommendations for their use; methodical recommendations for the organization of an art space in a preschool education institution are presented; the algorithm of the artistic interaction of the teacher and children during artistic and productive image formation is revealed; vectors of work with teachers are defined and a reflexive approach is described in order to implement imaging technology in the educational process of a preschool education institution. Alternative orientations for supporting the artistic activities of preschool children are proposed, in particular – support-cooperation and support-initiation, as well as the orientation of educators on the application of the activity-search model of the organization of the art world.*

***Ключові слова:** артосвіта, діти дошкільного віку, технологія образотворення, художньо-продуктивне образотворення, рефлексійний підхід.*

***Key words:** art education, children of preschool age, imaging technology, artistic and productive imaging, reflective approach.*

Творча організація мистецького простору в закладі дошкільної освіти вимагає нових сучасних підходів, що спрямовані на розкриття алгоритму мистецької взаємодії педагога й дітей. Грамотне спрямовування зусиль на розвиток інтелектуальної сфери дошкільника в цілому, не повинно виключати емоційну складову. Необхідно відмітити, що в результаті гуманізації і естетизації педагогічного процесу, формуванні гуманістичної позиції педагога, яка передбачає здатність взяти відповідальність за виховання дитини, її духовний і психологічний комфорт; спрямованість на організацію гуманного педагогічного процесу в початковій ланці освіти, адекватність мистецьких цінностей, гнучкість професійного мислення, наявність професійної гуманної спрямованості.

Особливості розвитку сучасної мистецької освіти - галузі теорії і практики людського розвитку, знайшли відображення у вагомих наукових розробках. «Традиційні підходи та інновації в мистецькій освіті, – природна та необхідна умова її розвитку відповідно до естетичних потреб демократичного суспільства. Сприяючи збереженню мистецьких загальнолюдських цінностей, інновації несуть у собі відмову від усього застарілого, закладають підвалини соціальних перетворень, украй необхідних для формування вчителів нової формації» [6, с.189].

Найвагомішим результатом будь-якої педагогічної технології є досягнення творчого рівня розвитку особистості. Головною метою педагогічної технології – є спрямовання на виховання освіченої людини, яка в загальному інформаційному потоці може виділити особистіснозначимі знання, зрозуміти можливість використання їх в конкретній життєвій ситуації. Перевага надається не оволодінню технічними навичками, а гнучкому інтелекту, сформованій естетичній свідомості.

Творчі ідеї щодо використання технологій художньо-творчого розвитку дітей дошкільного віку в артосвіті набули подальшої розбудови в працях із теорії та методики мистецької педагогіки та освіти дітей. Наголошується різноаспектність, зокрема – закономірність психічного і фізичного розвитку дитини; умови безперервної артосвіти; принципу навчання та виховання; складника теоретичних засад педагогічних систем та концептуального підходу до вирішення освітньо-виховних завдань. Розвивальний потенціал мистецтва відображений у працях Н. Ветлугіної, Л. Дмитрієвої, Л. Горюнової, О. Половіної, І. Кондратець, О. Рудницької), пізніше – здійснено аналіз теорії і методики викладання мистецтва (І. Туманов, Н. Григоренко). Сучасними вченими широко розглянуто філософські і психологічні засади художньої творчості (Ф. Барб-Галль, І. Бех, Н. Гавриш, О. Гройсман, Л. Єрмолаєва-Томінаю, І. Кондратець, О. Половіна).

Вважаємо, що мистецька освіта взагалі має за мету засвоєння суб'єктом істотних властивостей навколишньої дійсності, відтвореної у художніх образах. Основою і змістом мистецької освіти виступає спрямована на загальний і художній розвиток особистості система педагогічно адаптованих художньо-практичних умінь, навичок, знань, досвіду ціннісного ставлення до мистецтва, досвіду творчої діяльності. Артосвіта є емоційно зорієнтованою і надає змогу широкого використання технологій художньо-творчого розвитку дітей. В артосвіті дітей дошкільного віку

науковці пропонують розробки і практичні рекомендації щодо її використання; представляють методичні рекомендації до організації мистецького простору в закладі дошкільної освіти; розкривають механізм використання рефлексійного підходу до мистецької взаємодії педагога й дітей під час художньо-продуктивного образотворення. Правильне означення векторів роботи педагогів в освітньому процесі закладу дошкільної освіти передбачають реалізацію новітніх технологій образотворення. Слід використовувати запропоновані альтернативні орієнтири супроводу мистецької діяльності дітей дошкільного віку, а саме – супровід-співробітництво та супровід-ініціювання, а також орієнтацію вихователів на застосування діяльнісно-пошукової моделі організації артосвіти [5].

Отже, емоції дитини – це важливий психологічний прояв особистого ставлення дошкільника до дійсності, світу дорослих і до самої себе. Виявлення власних емоцій та почуттів, емоційних реакцій є важливою умовою успішної взаємодії дитини з дорослими та однолітками, яка надає можливість легко адаптуватися в соціумі. Таким чином, виховання емоційно зрілої особистості з перших років життя, становлення її переживань і почуттів є важливим завданням сучасної дошкільної освіти. У його розв'язанні допоможуть техніки, запропоновані нами для поліпшення процесу образотворення.

Арсенал образотворчих технік і засобів малювання урізноманітнює заняття з дітьми, розслабляє, налаштовує на позитивний лад, гармонізує душевний стан дитини, постає засобом релаксації, арт-терапії. Дитина має зрозуміти емоції оточуючих людей, їй слід навчитися усвідомлювати та виявляти власні емоції. Дієвим засобом в цьому процесі постає мистецтво. Проте традиційних мистецьких занять для розвитку творчості дітей, пріоритетом яких є формування технічних навичок, невистачає. Вони частково спрацьовують на розв'язання цього завдання. Альтернативою є художньо-педагогічне спілкування з дітьми за сучасною технологією образотворення. Це спілкування можна поділити на наступні складники.

- Техніка free painting – передбачає вільне малювання, вільну діяльність на заняттях живописом. Така художня техніка малювання дає змогу уникнути прямого наслідування й копіювання дітьми способів дій дорослого.

- Пластичне образотворення – це створення образів за допомогою пластичних матеріалів: використовується тісто, глина, полімерна глина, холодна порцеляна тощо.

- Конструктивне образотворення – це створення образу за допомогою паперу, тканини, ниток, нетканих матеріалів, стрічок, бісеру, леліток, тасьми, природних матеріалів.

Використовуючи дані художні техніки, педагогам важливо усвідомити, що дитина має самостійно обирати різноманітні художні матеріали задля творчих експериментів, знаходити власні способи передачі образу засобами, які їй особливо до вподоби. Діти не повинні втратити свою унікальність під впливом традиційних і стереотипних дій дорослих.

Цікаві ідеї в мистецькій освіті пропонує використовувати О. Тараріна [5]. Такі арттехніки сприяють розвитку емоційної сфери дошкільника, слугують природним

шляхом самопізнання. Вони легко модифікуються відповідно до особливостей дітей різного дошкільного віку.

Техніка «Створення мандал» (у перекладі «коло», «диск») – вид творчості, арттехніка від якої діти незмінно отримують велике задоволення. Даний процес зближує, дає змогу ставитися одне до одного дбайливо. Техніка також допомагає розкривати творче, художнє та духовне самовираження дітей; розвивати дрібну моторику та стимулювати мислення; тренувати посидючість та охайність, вміння доводити кожну справу до кінця. Протягом роботи з «мандалою» дитина заспокоюється, навчається справлятися з емоціями та складними почуттями – страхами, тривогою, сумом, самотністю тощо. Існує багато варіантів створення мандал з дошкільниками: їх малюють на папері, на плоских камінцях, ліплять із глини, плетуть із дроту чи ниток, вишивають, роблять об'ємними, насипними, виготовляють із кольорового паперу, природних матеріалів тощо. Кожен педагог має змогу обрати свій варіант відповідно до вмінь і вподобань дітей.

Наступна проєктивна техніка – «Малюємо вечерю». Вона надає змогу побачити соціометричний зріз групи дітей; простежити, як дошкільник ставиться до себе, сприймає себе у групі. Для початку роботи слід об'єднати дітей у групи. Наступним кроком можна запропонувати їм домовитися, що вони будуть малювати: сніданок, обід чи вечерю. А коли групи зроблять вибір, треба запропонувати кожному учаснику зобразити себе як окрему страву. Діти намалюють зображення на одному великому аркуші паперу і потім розповідають про свої малюнки. Педагогам лише залишається уважно вислухати розповіді дітей та інтерпретувати результати.

Ще одна техніка розвитку творчих здібностей дошкільників «Моя сім'я в образі квітів» – це малюнок сім'ї в образі квітів. Він відображує не лише індивідуальні психологічні характеристики дитини, але і її емоційне самопочуття, уявлення свого місця й роль у сім'ї, взаємодію між її членами. Образи квітів на малюнку, їх розміщення й оточення віддзеркалюють сімейну ситуацію й допомагають вихователю її усвідомити. Так образи квітів на дитячих малюнках можуть відображати: як ідеальну сім'ю – ту, яку дитина хотіла б мати; так і реальну сім'ю – ту, в якій дитина живе. Отже, інтерпретація малюнків за технологією «Моя сім'я в образі квітів» надає змогу вихователю вчасно надати підтримку дитині та родині в випадку потреби або звернутися по допомогу до практичного психолога.

Ще одна цікава техніка «Малювання аквареллю на воді» – малювання на воді захоплює дитину й надає їй змогу зануритись у світ уяви і фантазії. Процес творчості знімає у дитини практично всі обмеження, хоч малюнки і виходять недовговічними, сюжети та візерунки постійно змінюються, як хмари під час вітру, тільки набагато швидше. Діти з цікавістю спостерігають за ними, вигадують, на що вони схожі.

Арт техніка «оцінка і критика». Потенційний ресурс, який дитина отримує в процесі малювання, залишається в пам'яті. Оскільки дитина часто перебуває в системі «оцінка і критика», вона може забувати про процес та свої переживання зосереджує на результаті творчості.

Використання техніки «Малювання на вологому папері» сприяє релаксації дітей, їхньому зближенню, усвідомленню мінливості емоційних станів. Особливість краси та легкості таких малюнків у вологості художніх матеріалів. Перед роботою папір і фарби змочують водою. Таким чином, діти кладуть пензлик на аркуш, а фарба сама розтікається по його поверхні. Діти можуть за бажанням скеровувати рух фарби за допомогою вологого пензля.

«Акватипія» – це ще одна художня техніка малювання водяними фарбами, й особливо подобається дітям. Із захопленням вони творчо розмазують плями фарби, з великим задоволенням фантазують та домальовують те, що уявляють у розпливчатих барвистих плямах. Акватипія розслабляє психіку й тіло дитини, занурює її у стан творця, дає змогу відкорегувати накопичені складні емоції та відновити емоційні ресурси.

Техніка «Малювання олією» – це спосіб самовираження і можливість трансформувати переживання дитини, особливо коли це малювання незвичними матеріалами, наприклад, – паличкою та соняшnikовою олією. Такі немистецькі інструменти, які допоможуть дитині намалювати картину, де в кольорі проявляться всі її емоції. Ця техніка малювання, де використовуються м'які і пластичні матеріали дає змогу дитині розслабитися й слідувати своєму внутрішньому пориву, не зосереджуватися на змісті зображуваного малюнку. Техніка малювання олією надає широкі можливості для експериментування й розвитку творчого мислення дошкільників, а також надихає їх на подальшу мистецьку творчість.

Вибір арттехнік для мистецької освіти дітей дошкільного віку дуже великий. Педагог має можливість зробити тут власний вибір. Діти мають відчувати успіх, переконувалися у своїх силах, уміннях та вправності, робота повинна бути систематичною, впевненою не лише на мистецьких заняттях, а й у повсякденному житті. Можна організувати організувати музичний супровід творчого процесу з використанням означених технік для дітей старшого дошкільного віку.

Отже, діяльність вихователя на заняттях з мистецтва неможлива без оволодіння технологіями художньо-творчого розвитку дітей дошкільного віку в артосвіті. й практичними методичними рекомендаціями щодо їхнього використання; організації мистецького простору в закладі дошкільної освіти; особистісно зорієнтованими педагогічними технологіями [4]. Розглядаючи арттехнології розвиваючої мистецької освіти, використовувані педагогами в професійній діяльності, слід зазначити, що вони потребують змін, які мають бути художні за змістом і навчальні за формою. Серед найбільш значущих сучасних інноваційних технологій, доцільно виділити наступні: розвивальні, евристичні, творчі, емоційно-художні, сугестивні, етнопедагогічні, мультимедійні технології навчання тощо.

Таким чином, у нашій статті наведено приклади технологій художньо-творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку в артосвіті дітей й практичні рекомендації щодо їхнього використання. Запропоновано альтернативні орієнтири супроводу мистецької діяльності дітей дошкільного віку, зокрема – супровід-співробітництво та супровід-ініціювання, а також орієнтація вихователів на застосування діяльнісно-

пошукової моделі організації артосвіти. Також представлено методичні рекомендації щодо організації мистецького простору в закладі дошкільної освіти; розкрито алгоритм мистецької взаємодії педагога й дітей під час художньо-продуктивного образотворення; означено основні вектори роботи з педагогами та описано рефлексійний підхід з метою реалізації технології образотворення в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

Література

1. Бех І. Д. Психологічний супровід особистісно зорієнтованого виховання. Початкова школа. 2004. № 3. С. 3–6.
2. Бех І. Д. Особистість на шляху до духовних цінностей : монографія. Київ – Чернівці : Букрек, 2018. 296 с.
2. Барб-Галль Ф. К. Як розмовляти з дітьми про мистецтво [Текст] / пер. з франц. Софії Рябчук. Львів : Видавництво Старого Лева, 2014. 192 с.
3. Гавриш Н. О. Інтегровані заняття у дитячому садку. Київ : Шк. світ. 2013. 128 с.
4. Кондратець І. В. Розвиток рефлексійної культури педагогів дошкільних навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Слов'янськ, 2017. – 374 с.
5. Половіна О. А., Кондратець І. В. Нові підходи до формування художньо-практичної компетентності майбутніх вихователів. Народна освіта : Електронне наукове фахове видання. Випуск № 2 (38), 2019 р. Розділ «Педагогічна наука». URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5789
6. Половіна О. А. Формування естетичного ставлення до природи засобами образотворчого мистецтва у старших дошкільників (на матеріалі ознайомлення з пейзажним живописом) : Дис... канд. наук: 13.00.08. Київ, 2007. 248 с.
7. Старовойт Л. В. Педагогічні умови творчого розвитку молодших школярів у процесі трудового навчання. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія : Педагогіка. 2010. Вип. 1. С. 123-128.
8. Тодосієнко Н. Л. Підготовка майбутніх педагогів до творчої роботи з дошкільниками засобами комплексного використання мистецтва. Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: мат-ли міжнародної наук.-практ. інтернет-конф. ВДПУ імені Михайла Коцюбинського «Вінниця, 2015. С. 374– 378.

Ю. Найда,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри музикознавства,
інструментальної підготовки та методики музичної освіти
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, м. Хмельницький

В. Найда,

кандидатка педагогічних наук, старша викладачка
кафедри диригентсько-хорових дисциплін та вокалу
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, м. Хмельницький